

HØJESTERETS DOM

afsagt mandag den 5. oktober 2009

Sag 156/2009

(1. afdeling)

Rigsadvokaten

mod

T

(advokat Michael Juul Eriksen, beskikket)

I tidligere instanser er afsagt dom af Retten i Herning den 26. november 2008 og af Vestre Landsrets 5. afdeling den 7. maj 2009.

I pådømmelsen har deltaget ni dommere: Poul Sørensen, Peter Blok, Asbjørn Jensen, Børge Dahl, Poul Søgaard, Niels Grubbe, Jon Stokholm, Jens Peter Christensen og Henrik Waaben.

Påstande

Dommen er anket af anklagemyndigheden med påstand om skærpelse til fængsel i 13 år.

Tiltalte, T, har påstået straffen nedsat til fængsel i 10 år.

Sagens baggrund

I Rigsadvokaten Informerer nr. 3/1993 af 10. februar 1993 og nr. 12/1993 af 4. juni 1993 omtales en offentlig diskussion om strafniveauet for familiedrab, herunder at Rigsadvokaten havde givet udtryk for, at straffen formentlig uden skade kunne sænkes ”fra de nuværende 10-12 års fængsel til 8-10 års fængsel for visse typer af samleverdrab”. Af Rigsadvokaten Informerer nr. 3/1993 fremgår det således bl.a., at Rigsadvokaten havde peget på:

”... at straffene for drab i de øvrige nordiske lande er langt lavere end i Danmark, og at jeg ikke mente, at der var nogen præventiv funktion forbundet med at opretholde et strafniveau på 10-12 års fængsel for en særlig gruppe af drab, nemlig drab på nære på-

rørende, typisk ægtefæller og samlever, hvor drabet er udløst af dybtgående og ofte langvarige familiemæssige konflikter mellem mennesker, der ”på godt og ondt” har levet i et samliv i længere tid”.

I Højesterets dom af 2. juni 1993, gengivet i UfR 1993 s. 742, fastsattes straffen for drab på samlever til fængsel i 10 år. Af dommen fremgår bl.a., at anklagemyndigheden til brug for Højesteret havde tilvejebragt oplysninger om strafniveauet i drabssager i de øvrige nordiske lande, og at anklagemyndigheden bl.a. på denne baggrund havde anført, at en vis nedsættelse af strafniveauet i sager om drab på ægtefælle eller samlevende kunne overvejes, således at påstanden om skærpelse af straffen alene var nedlagt for at stille Højesteret frit.

I Højesterets dom af 17. august 1993, gengivet i UfR 1993 s. 847, om drab på ægtefælle hedder det bl.a.:

”Efter Højesterets dom af 2. juni 1993 [UfR 1993 s. 742] er en straf af fængsel i 10 år udgangspunktet i sager om drab på ægtefælle eller samlever.”

I retspraksis har der herefter været et fast udgangspunkt på fængsel i 10 år for drab i samlivsrelaterede forhold, mens udgangspunktet i andre sager om drab er blevet 12 år. Det hedder således i Højesterets dom af 20. november 2008, gengivet i UfR 2009 s. 433, bl.a.:

”Det almindelige udgangspunkt ved fastsættelsen af straffen for drab er fængsel i 12 år, mens udgangspunktet ved drab i samlivsforhold er fængsel i 10 år. Denne forskel er begrundet i, at drab i samlivsforhold typisk er begået under indflydelse af en særlig følelsesmæssig belastning. På denne baggrund kan der kun under ganske særlige omstændigheder blive tale om nedsættelse af straffen i forhold til udgangspunktet på fængsel i 10 år med henvisning til straffelovens § 82, nr. 7, om bl.a. tilfælde, hvor gerningen er begået under indflydelse af stærk sindsbevægelse.”

Anklagemyndighedens påstande om strafudmåling har været i overensstemmelse hermed.

I de senere år har spørgsmålet om, hvorvidt der fortsat bør gælde et lavere udgangspunkt for straffen i sager om samlivsrelateret drab end i øvrige drabssager, atter været genstand for debat, og Justitsministeriet anmodede ved brev af 21. september 2007 Rigsadvokaten om at foretage en nærmere vurdering af strafniveauet i sager om vold i familierelationer i forhold til sager om tilsvarende vold i andre relationer.

Det hedder i Rigsadvokatens redegørelse fra oktober 2008 til Justitsministeriet om straffene i sager om samlivsrelateret vold, drab og drabsforsøg bl.a.:

”1. Indledning

Justitsministeriet har ved skrivelse af 21. september 2007 anmodet Rigsadvokaten om at foretage en nærmere vurdering af straffniveauet i sager om vold i familierelationer i forhold til sager om tilsvarende vold i andre relationer.

Justitsministeriet har i den forbindelse anmodet Rigsadvokaten om på grundlag af en gennemgang af retspraksis at vurdere, om en eventuel forskel i det generelle straffniveau alene skyldes, at der i sager om vold i familierelationer oftere foreligger omstændigheder, som efter straffelovens almindelige strafudmålingsregler normalt skal tale for en mildere straf, eller om der kan være behov for nye initiativer med henblik på at sikre en ensartet vurdering af voldssager.

Rigsadvokaten har på den baggrund foretaget en gennemgang af straffene i sager om samlivsrelateret vold, drab og drabsforsøg. Gennemgangen omfatter sager, hvor der er begået vold mod eller drab/drabsforsøg på ægtefælle, samlever, kæreste eller lignende eller en person, som gerningsmanden tidligere har haft et sådant forhold til. Redegørelsen omfatter derimod ikke vold og drab/drabsforsøg i andre samlivsrelationer, f.eks. i forhold til børn, forældre, søskende eller lignende.

Redegørelsen er delt op i to hovedafsnit. Første del af redegørelsen (afsnit 2) vedrører samlivsrelateret vold og bygger på en række byrets- og landsretsdomme afsagt i slutningen af 2006 og i 2007, mens anden del af redegørelsen (afsnit 3) vedrører samlivsrelateret drab og drabsforsøg og bygger på nyere højesteretspraksis. Herudover indeholder redegørelsen et mindre afsnit om jalousidrab begået mod tredjemand (afsnit 4).

...

Afsnit 2. Samlivsrelateret vold

...

Afsnit 2.2. Strafskærpelser vedrørende vold

Der er i de senere år gennemført flere straffeskærpelser vedrørende vold.

I 1994 blev straffeloven ændret med henblik på en forhøjelse af straffene ved vold i gentagelsestilfælde, og i 1997 blev straffeloven ændret med henblik på en skærpelse af straffen i de særligt grove voldstilfælde.

Senest er strafferammerne i straffelovens bestemmelser om vold forhøjet ved lov nr. 380 af 6. juni 2002, idet strafferammen i straffelovens § 244 om simpel vold blev hævet fra fængsel indtil 1 år og 6 måneder til fængsel indtil 3 år. Strafferammen i § 245 om kvalificeret vold blev hævet fra fængsel indtil 4 år til fængsel indtil 6 år, og strafferammen i § 246 om vold under særdeles skærpende omstændigheder blev hævet fra fængsel indtil 8 år til fængsel indtil 10 år. Lovændringen trådte i kraft den 8. juni 2002.

Formålet med forhøjelsen af strafferammerne i straffelovens §§ 244 - 246 var ifølge bemærkningerne til lovforslaget i højere grad at lade strafniveauet afspejle den krænkelse af offeret, der finder sted ved forbrydelser af personfarlig karakter, herunder ved voldskriminalitet.

Lovændringen tilsigtede, at straffen i voldssager gennemgående forhøjes med omkring en tredjedel i forhold til den straf, der efter hidtidig praksis ville være fastsat af domstolene. Det forhøjede strafniveau på omkring en tredjedel skal anvendes i de sager, der falder ind under straffelovens to bestemmelser om den grove vold, jf. straffelovens § 245 og § 246. For så vidt angår strafudmålingen for vold omfattet af straffelovens § 244 var følgende anført i bemærkningerne til lovforslaget:

”Forslaget tilsigter derfor, at den nævnte forhøjelse med omkring en tredjedel i forhold til nuværende praksis som overvejende hovedregel ligeledes skal slå igennem i voldssager, der er omfattet af straffelovens § 244. Det gælder f.eks. sager om såkaldt gadevold, hvor gerningsmanden på gaden eller tilsvarende steder overfalder en person, som gerningsmanden ikke kender, og hvor ofret hverken ved ord eller handling kan siges at have foranlediget volden. Her bør der således ske en forhøjelse af strafniveauet også i de tilfælde, hvor gadevolden ikke har haft en så grov karakter, at forholdet er omfattet af straffelovens §§ 245 eller 246. Det samme gælder med hensyn til f.eks. sager om såkaldt familievold – det vil sige vold mod en ægtefælle, samlever eller kæreste mv. – samt sager om vold mod børn.”

Det fremgår således udtrykkeligt, at der ved lovændringen også tilsigtes en forhøjelse af straffene i sager om vold mod ægtefælle, samlever eller kæreste.

Efter lovændringen har Rigsadvokaten flere gange foretaget undersøgelser af strafniveauet i voldssager. Senest har Rigsadvokaten i juni 2007 afgivet en redegørelse til Justitsministeriet herom.

...

2.6. Rigsadvokatens vurdering og konklusion vedrørende straffene for samlivsrelateret vold

...

Sammenfattende vedrørende strafudmålingsfaktorerne i sager om samlivsrelateret vold er det rigsadvokaturens opfattelse, at de momenter, der enten udtrykkeligt er tillagt betydning i præmisserne vedrørende straffastsættelsen i de undersøgte sager, eller som må antages at være tillagt betydning, er faktorer, som også i andre sager om vold ville være blevet tillagt betydning. I formildende retning spiller det således ind i mange sager, at der har været forudgående skænderier eller eventuelt tillige provokationer eller vold fra forurettedes side, ligesom der lægges en vis vægt på, om parforholdet fortsat består.

Der er således ikke grundlag for at antage, at der ved strafudmålingen lægges vægt på andre forhold i sager om samlivsrelateret vold end i sager om vold i øvrigt.

Gennemgangen giver heller ikke et indtryk af, at der generelt udmåles lavere straffe i sager om samlivsrelateret vold end i andre sammenlignelige voldssager, når der henses til voldens karakter og omfang, de påførte skader, tiltaltes forstraffe mv.

...

Sammenfattende er det således rigsadvokatens opfattelse, at der ikke er grundlag for at antage, at domstolene i sager om samlivsrelateret vold generelt udmåler en mildere straf i forhold til sammenlignelige sager om vold i andre relationer.

Konklusionen er på denne baggrund, at der efter Rigsadvokatens opfattelse ikke er behov for at tage nye initiativer med henblik på at skærpe straffene i sager om samlivsrelateret vold.

Det bemærkes i den forbindelse også, at der må antages at være en almindelig tendens til at betragte disse sager med en væsentlig større alvor end tidligere. Således var det udtrykkeligt nævnt i forarbejderne til den lovændring om forhøjelse af straffene i volds-sager, der blev gennemført i 2002, at de skærpede straffe også skulle anvendes i sager om vold mod en ægtefælle, samlever eller kæreste.

Der har endvidere i de senere år været taget en række initiativer fra politiets og anklagemyndighedens side, der skal sikre, at sager om vold i samlivsrelationer i videst muligt omfang gennemføres til domfældelse, ligesom der er taget initiativer, der skal medvirke til at beskytte den forurettede i sager af denne art.

...

3. Samlivsrelaterede drab og drabsforsøg

3.1. Grundlaget for redegørelsen

Justitsministeriets skrivelse af 21. september 2007 vedrører strafniveauet i sager om vold, og ovenfor i afsnit 2 gennemgås praksis vedrørende vold i samlivsrelationer, når forholdet henføres under straffelovens §§ 244-246. Den allergroveste voldskriminalitet, hvor der er forsæt til drab, gennemgås i dette afsnit, som omfatter strafniveauet i sager om drab og drabsforsøg i samlivsrelationer.

...

3.3. Udgangspunktet for strafudmålingen

3.3.1. Udgangspunktet i sager om samlivsrelaterede drab

Udgangspunktet for straffene i drabssager har i en årrække ligget ganske fast i praksis. Straffen for et drab, hvor der ikke foreligger skærpene eller formildende omstændigheder, udmåles således normalt til fængsel i 12 år.

I sager om samlivsrelaterede drab fastsættes normalt en straf på fængsel i 10 år. Der ydes således en vis "rabat" ved strafudmålingen i denne type af sager, når drabet er begået i forbindelse med samlivs- eller kæresteforhold, også selv om der i de konkrete sager ikke påvises særlige formildende omstændigheder.

...

I U1993.847H, der også er omtalt nedenfor under punkt 3.4.2., blev straffen i landsretten fastsat til fængsel i 10 år. Højesteret stadfæstede dommen og udtalte, at efter

U1993.742H ”er en straf af fængsel i 10 år udgangspunktet i sager om drab på ægtefælle eller samlever”.

Højesteret har siden fastholdt denne praksis og således taget udgangspunkt i en straf på 10 års fængsel i sager om samlivsrelateret drab, herunder for eksempel i U2006.1998H, hvor tiltalte, der tidligere var straffet for bl.a. grov vold mod sin kæreste, blev idømt 10 års fængsel for at have dræbt hende med flere knivstik i maven og ryggen, og U2007.1590H, hvor tiltalte dræbte sin samlever ved at overhælde ham med brændbar væske og herefter sætte ild til ham.

Denne praksis har omfattet både drab på ægtefælle, samlever og kæreste og tilfælde, hvor der tidligere har bestået et sådant forhold mellem offer og gerningsmand, jf. nærmere nedenfor under afsnit 3.4.

Udgangspunktet for straffen på fængsel i 10 år er fraveget i sager, hvor der har foreligget skærpende omstændigheder, jf. nærmere nedenfor i afsnit 3.5. Straffen fastsættes i disse tilfælde typisk til fængsel i 12 år.

Har der foreligget formildende omstændigheder typisk i form af, at gerningsmanden har været under indflydelse af stærk sindsbevægelse, jf. nærmere nedenfor i afsnit 3.6., er straffen oftest fastsat til fængsel i 8 år.

...

3.9. Rigsadvokatens vurdering af strafniveauet i sager om samlivsrelateret drab og drabsforsøg

Indledningsvis bemærkes, at strafferammen i straffelovens § 237 om manddrab er fængsel fra 5 år indtil på livstid. Der er således i bestemmelsen mulighed for at anvende den strengeste straf, livstid, ligesom der er fastsat en nedre grænse for straffen på fængsel i 5 år. Denne strafferamme gælder også for drabsforsøg, idet der dog i straffelovens § 21, stk. 2, er hjemmel til at nedsætte den for en lovovertrædelse foreskrevne straf, navnlig når forsøget vidner om ringe styrke eller fasthed i det forbryderiske forsæt.

Som det fremgår af afsnit 3.3.2. og afsnit 3.3.3. ovenfor, er det et helt fast udgangspunkt, at straffene i sager om samlivsrelateret drab og drabsforsøg nedsættes i forhold til det almindelige udgangspunkt i sager af denne karakter. Nedsættelsen sker fra henholdsvis 12 år til 10 år i drabssager og fra 6 år til 5 år i sager om drabsforsøg. Der er således tale om en reduktion, der svarer til 1/6 af den almindelige straf.

Foreligger der i samlivsrelaterede drabssager skærpende omstændigheder, forhøjes straffen typisk til fængsel i 12 år, mens straffen ved formildende omstændigheder i almindelighed fastsættes til fængsel i 8 år. Ved skærpende eller formildende omstændigheder i sager om drabsforsøg anvendes normalt strafpositioner i niveauet mellem fængsel i 4 år til fængsel i 9 år.

Udgangspunktet med en straf på fængsel i 10 år har været gældende i sager om drab siden to højesteretsdomme fra 1993, hvor også anklagemyndigheden i Højesteret havde anført, at en vis nedsættelse af strafniveauet i sager om drab på ægtefælle eller samlever kunne overvejes. Siden er det klart tilkendegivet af Højesteret, at en reduktion af straffen også gælder i sager om drabsforsøg.

Det fremgår ikke udtrykkeligt af højesteretsdommene på området, hvilke forhold der nærmere begrundes den nedsatte straf ved samlivsrelaterede drab og drabsforsøg.

Det må imidlertid antages, at begrundelsen først og fremmest skal søges i, at der helt overvejende er tale om sager om drab og forsøg på drab i forbindelse med afslutningen af et samliv eller et kæresteforhold, og i den følelsesmæssige belastning, som dette har medført for gerningsmanden.

...

Med andre ord anses det som en formildende omstændighed, at gerningsmanden er stærkt følelsesmæssigt belastet af udsigten til afslutningen af sit forhold til partneren eller som følge af, at forholdet allerede er blevet afbrudt.

Dette svarer for så vidt til den almindelige strafudmålingsfaktor, der er lovfæstet i straffelovens § 82, nr. 7, hvorefter det ved straffens fastsættelse skal indgå som en formildende omstændighed, at gerningen er begået under indflydelse af stærk sindsbevægelse, eller der foreligger andre oplysninger om gerningsmandens sindstilstand.

Denne bestemmelse kan også omfatte situationer, hvor gerningsmandens stærke sindsbevægelse er et udslag af jalousi efter konstateringen af, at en (tidligere) ægtefælle, samlever eller kæreste har indledt et forhold til en tredje person, og hvor dette fører til drabet på partneren.

Herudover fremgår af straffelovens § 82, nr. 5, at det ligeledes skal indgå som en formildende omstændighed ved straffens fastsættelse, at gerningen er udført i en oprørt sindstilstand, der er fremkaldt af forurettede. Denne bestemmelse er næppe af betydning i de typiske tilfælde af samlivsrelaterede drab og drabsforsøg, men kan dog være relevant, hvis den dræbte f.eks. som nævnt i U1995.57/2H (omtalt i afsnit 3.4.2. og 3.6.2. ovenfor) adskillige gange har udsat tiltalte for overlast.

Det kan således siges at være i overensstemmelse med almindelige strafudmålingsprincipper, at der kan ske en nedsættelse af straffen, når et drab eller drabsforsøg bliver begået som følge af stærk sindsbevægelse i forbindelse med afbrydelsen af et tæt følelsesmæssigt forhold.

I en række tilfælde kan der dog rejses spørgsmål om, hvorvidt den generelle anvendelse af en lavere straf for samlivsrelateret drab og drabsforsøg er gået videre, end almindelige strafudmålingsprincipper tilsiger.

...

Det er rigsadvokatens opfattelse, at navnlig de konkrete nævnte situationer, hvor der har været anvendt en nedsat strafposition på trods af en forudgående planlægning af drabet, på trods af, at samlivsophævelsen ligger længere tilbage i tiden, eller på trods af en kortere varighed eller intensitet af forholdet mellem parterne, giver grundlag for at overveje anvendelse af "rabatten" ved samlivsrelaterede drab og drabsforsøg.

Herudover er der imidlertid efter rigsadvokatens opfattelse grundlag for mere generelt at overveje, om det fortsat bør gælde, at der tages udgangspunkt i et lavere strafniveau i sager om drab eller drabsforsøg i samlivsrelationer.

Som nævnt ovenfor må baggrunden for den nedsatte straf søges i den følelsesmæssige belastning af gerningsmanden, der opstår som følge af udsigten til afslutningen af et tæt følelsesmæssigt forhold til en partner eller som følge af, at forholdet allerede er blevet afbrudt.

At denne belastning skal medføre en nedsat straf forekommer bedst begrundet i de tilfælde, hvor der er tale om afbrydelse af et langvarigt samliv med fælles bopæl, eventuelt med fælles børn og med en tilknytning mellem parterne også som følge af forhold til partnerens familie, fælles venner samt fælles ejendele og økonomi. I de tilfælde er det forståeligt, at gerningsmanden kan opleve ophøret af forholdet sådan, at "hans verden styrter i grus".

Omvendt kan det anføres, at afbrydelsen af et parforhold er en almindeligt forekommende livssituation, som langt de fleste mennesker oplever en eller flere gange i livet. De fleste unge har således en række kortere eller længere kæresteforhold, inden de finder en mere varig partner, og også for længerevarende forhold er det almindeligt forekommende, at de ophører ved separation/skilsmissе eller blot en ophævelse af samliv, selv om parterne har fælles bopæl, børn og venner og mange andre tilknytningsmomenter. Det er også almindeligt, at den ene part ønsker at fortsætte forholdet, mens den anden part er den, der har taget initiativ til at ophæve dette.

Det kan på den baggrund forekomme mindre berettiget, at det helt generelt tillægges betydning som en formildende faktor ved straffastsættelsen, at et drab eller drabsforsøg er begået i tilknytning til ophøret af et kæresteforhold eller et samliv.

Det kan også anføres, at der i forhold mellem personer, der har været tæt følelsesmæssigt knyttet til hinanden, bør gælde en særlig forpligtelse til ikke at begå voldshandlinger over for den anden – og herunder heller ikke i forbindelse med en samlivsophævelse.

Dette synspunkt synes bl.a. at være en del af baggrunden for de senere års styrkede indsats mod samlivsrelateret vold. Her spiller det formentlig også ind, at den forurettede typisk er en kvinde, der er gerningsmanden fysisk underlegen, og at der bl.a. på den baggrund kan være et behov for en større beskyttelse fra samfundets side.

Til støtte herfor kan også henvises til oplysningerne fra den svenske rigsadvokat, hvorefter det i svensk retspraksis er fremhævet som en strafskærpende omstændighed, at et drab i samlivsforhold var begået mod en nærtstående. Tillige har den norske rigsadvokat oplyst, at det er vanskeligt i nyere retspraksis at finde støtte for, at drab på ægtefælle eller samlever skal straffes mildere end drab begået mod andre personer. Tværtimod er det den norske rigsadvokats opfattelse, at den senere tids fokus i Norge på bekæmpelse af "vold i nære relationer" let vil kunne føre til en strengere straf end ellers.

Det kan allerede på denne baggrund efter Rigsadvokatens opfattelse være velbegrundet at bryde med den hidtidige praksis, således at udgangspunktet om en mildere straf i sager om drab og drabsforsøg i samlivsrelationer opgives.

Hertil kommer, at der i de senere år i Danmark er gennemført skærpede straffe på mange områder vedrørende personfarlig kriminalitet. Lovændringerne kan ses som et

udtryk for samfundets stærkere afstandtagen til personfarlig kriminalitet og som et ønske om en større beskyttelse af det enkelte menneskes fysiske integritet.

Straffene for vold er således hævet ved lovændringer i både 1994, 1997 og 2002, straffene for voldtægt er forhøjet i 2002 og straffene for seksuelle overgreb mod børn senest i 2008. Lovændringerne har bl.a. medført en forhøjet straf for vold med døden til følge, jf. straffelovens § 246. Rigsadvokaturen har antaget, at normalstraffen i sådanne sager må antages at være mindst 7-8 år, jf. nærmere afsnit 2.4.1. ovenfor. Endvidere kan henvises til dommen nævnt i afsnit 2.5.3., hvor vold med døden til følge over for en kæreste blev straffet med fængsel i 7 år.

Hvis der fortsat skal være en indbyrdes sammenhæng mellem de strafpositioner, der anvendes ved vold på den ene side og drab og drabsforsøg på den anden side i forholdet mellem ægtefæller, samlever og kærester (eller tidligere sådanne), kan det således også tale for at ændre den hidtidige praksis ved strafudmålingen for drab og drabsforsøg.

Endelig bemærkes, at det af afsnit 2.6. ovenfor vedrørende samlivsrelateret vold fremgår, at gennemgangen af en række konkrete sager ikke giver indtryk af, at der generelt udmåles lavere straffe i sager om samlivsrelateret vold end i andre sammenlignelige voldssager, når der henses til voldens karakter og omfang, de påførte skader, tiltaltes forstraffe mv. Det forekommer uden sammenhæng hermed, at der generelt tages udgangspunkt i lavere straffe ved den mest alvorlige voldskriminalitet i form af drab og drabsforsøg, hvor gerningsmanden har tilsigtet at tage livet af en (tidligere) ægtefælle, samlever eller kæreste – og hvor offeret ofte ikke har givet årsag til dette på anden måde end ved at ønske forholdet til gerningsmanden afsluttet.

Det foreslås derfor, at der tages initiativ til en lovændring, der fastslår, at udgangspunktet for straffastsættelsen i sager om drab og drabsforsøg i samlivsrelationer er det samme som ved andre drab og drabsforsøg, dvs. fængsel i henholdsvis 12 år og 6 år.

En sådan ændring bør i givet fald efter Rigsadvokatens opfattelse ledsages af nærmere bemærkninger i lovforslaget om, i hvilke tilfælde det under en ny retstilstand kan komme på tale henholdsvis at forhøje straffen eller formilde straffen i forhold til det nye udgangspunkt for straffastsættelsen.

Det er her Rigsadvokatens opfattelse, at der bør gælde de samme grunde som i andre drabssager til at forhøje straffen.

Det indebærer, at det især kommer på tale at forhøje straffen i forhold til det generelle udgangspunkt, når der har været tale om forudgående planlægning af et drab eller drabsforsøg, når et drab eller drabsforsøg er begået under anvendelse af særlig brutal vold eller meget ydmygende behandling, og når der har foreligget en forudgående frihedsberøvelse af en vis varighed. Også en usømmelig omgang med liget efter et drab skal indgå som en strafskærpende omstændighed, ligesom det ved drabsforsøg som hidtil bør tillægges betydning i skærpende retning, hvis offeret er påført varigt mén.

Herudover er der efter Rigsadvokatens opfattelse grund til også at pege på, at vold i øvrigt begået over for offeret forud for drabet eller drabsforsøget bør tillægges en særlig betydning i skærpende retning. Dette har som nævnt i afsnit 3.5.2. også været tilfældet i hidtidig praksis. Der kan dog netop i sådanne tilfælde være grund til via en forhøjet straf

at understrege en afstandtagen til voldelige forhold, hvor volden eskalerer og senere udvikler sig til drab eller drabsforsøg. Der henvises herved også til de to sager, der er nævnt ovenfor i afsnit 3.5.8., hvor henholdsvis et drab og et drabsforsøg var blevet begået som kulminationen på tidligere trusler og vold fra mandens side.

Med hensyn til omstændigheder, der kan begrunde en nedsættelse af straffen i forhold til det foreslåede fremtidige udgangspunkt på henholdsvis 12 år for drab og 6 år for drabsforsøg, er det Rigsadvokatens opfattelse, at det bør nævnes, at der fortsat kan være grundlag for at nedsætte straffen i sager om drabsforsøg ved ringe fasthed i det forbryderiske forsæt, jf. straffelovens § 21, stk. 2.

Det bør heller ikke være udelukket at nedsætte straffen i forhold til udgangspunktet, hvis gerningsmanden har handlet i en oprørt tilstand, der er fremkaldt af forurettede, jf. også straffelovens § 82, nr. 5. Denne formildende omstændighed bør dog efter rigsadvokatens opfattelse hovedsagelig være forbeholdt situationer, hvor offeret har begået egentlige overgreb mod gerningsmanden. Det forhold, at der har været tale uoverensstemmelser mellem parterne, der må anses som sædvanlige i forbindelse med samliv eller kæresteforhold eller ophøret af sådanne forhold, bør således ikke i sig selv føre til en mindre straf, selv om dette har ført til, at gerningsmanden er kommet i "en oprørt sindstilstand". Almindelige eller voldsommere skænderier bør således som altovervejende udgangspunkt ikke anses for tilstrækkelige til en nedsættelse af straffen.

Endelig bemærkes, at det også fremover vil kunne anses som en formildende omstændighed, når et samlivsrelateret drab eller et drabsforsøg er begået under indflydelse af stærk sindsbevægelse, jf. bestemmelsen i straffelovens § 82, nr. 7.

En reel strafnedsættelse af denne grund bør dog efter Rigsadvokatens opfattelse være forbeholdt særlige tilfælde, hvor et samlivsrelateret drab eller drabsforsøg er begået under indflydelse af en sindsbevægelse, der er fremkaldt af helt specielle belastende omstændigheder i forbindelse med ophøret af ægteskabet, samlivet eller kæresteforholdet. Tankegangen er her, at der ikke er grundlag for en mildere straf, såfremt der er tale om ophør af et samlivs- eller kæresteforhold under sædvanlige omstændigheder, uanset om gerningsmanden måtte føle sig mere følelsesmæssigt belastet af dette end andre i en lignende situation.

Der vil formentlig typisk kunne tænkes at foreligge sådanne helt særlige belastende omstændigheder, hvor der gennem længere tid mellem parterne har været meget voldsomme uoverensstemmelser, som de begge har del i, eller hvor der forekommer enkeltstående situationer, der er mere end almindeligt provokerende eller chokerende for gerningsmanden, f.eks. hvis partneren udsætter ham for grove ydmygelser, eller hvis han finder partneren i seng med en anden – og hvor drab eller drabsforsøg bliver begået i umiddelbar tilknytning hertil.

Herudover kan der efter Rigsadvokatens opfattelse være grundlag for at overveje en mere nuanceret udmåling af straffene i sager om drab ved at pege på muligheden for at anvende strafpositioner, der efter hidtidig praksis stort set ikke har fundet anvendelse. Hidtil har der således normalt kun været anvendt straffe på fængsel i 8 år, 10 år, 12 år og 14 år, mens udmåling af fængselsstraffe på 9 år, 11 år og 13 år i drabssager næsten ikke er forekommet. Der er dog idømt fængsel i 11 år i to nyere sager, beskrevet i afsnit

3.7. ovenfor om aktuelle domme, nemlig ved Vestre Landsrets dom af 1. oktober 2007 (U2008.290V) og ved Retten i Hillerøds dom af 2. april 2008.

Dette ”spring” på to år mellem de almindelige strafpositioner medfører, at det ofte ikke kommer til udtryk ved strafudmålingen, hvis der foreligger skærpende omstændigheder, medmindre disse har en vis markant grovhed, som i sig selv taler for en yderligere straf på fængsel i to år. Det samme gælder, såfremt der i en sag om drab skal udmåles en straf, der omfatter både drabet og anden kriminalitet, f.eks. tidligere begået vold over for urettede eller en tredjemand.

Dette kan i nogle tilfælde forekomme mindre velbegundet, herunder f.eks., hvor der ved siden af drabet er begået kriminalitet, der isoleret set ville medføre en straf på fængsel i 1 – 1 ½ år, men hvor dette ikke findes at burde medføre en forhøjelse af straffen med to år. Også, hvor et drab er nøje planlagt, hvor der har været flere gerningsmænd, hvor gerningsmanden har betydelige forstraffe for voldskriminalitet, eller hvor den dræbte har været i en værgeløs stilling, da drabet blev begået, kan der eventuelt være grundlag for at anvende en strafposition på fængsel i 13 år, hvis der ikke efter hidtidig praksis er grundlag for at idømme fængsel i 14 år.

Også i de situationer, hvor der foreligger formildende omstændigheder, men hvor disse ikke er fuldt tilstrækkelige til en nedsættelse af straffen med to år, kan der i nogle tilfælde være grund til at nedsætte en straf, der som udgangspunkt er fængsel i 12 år, til en straf på fængsel i 11 år.

Det kunne derfor i bemærkningerne til et eventuelt lovforslag om straffene i sager om samlivsrelateret drab og drabsforsøg angives, at der fremover i drabssager kan anvendes strafpositioner på f.eks. 11 år og 13 år, hvis dette findes begrundet i de formildende eller skærpende omstændigheder ved drabet, der foreligger i sagen, eller i anden kriminalitet, som er begået af gerningsmanden.

I givet fald bør fald bør bemærkninger om en sådan videre anvendelse af hidtil ikke anvendte strafpositioner omfatte alle drabssager – herunder også drabssager, der ikke er samlivsrelaterede.

...”

Efter modtagelsen af Rigsadvokatens redegørelse meddelte justitsministeren Folketingets Retsudvalg, at Justitsministeriet var enig i Rigsadvokatens synspunkter, og at der senere i folketingssamlingen ville blive fremsat lovforslag i overensstemmelse hermed. På den baggrund skrev Højesterets præsident til justitsministeren, at straffastsættelse er et centralt led i domstolens virke, og at det ville være beklageligt, hvis man valgte at lovgive om straffastsættelse i sager om drab og drabsforsøg i samlivsforhold uden først at forelægge spørgsmålet om ændring af den hidtidige praksis for domstolene. Efter fornyet drøftelse mellem justitsministeren og rigsadvokaten blev det besluttet ikke at fremsætte det bebudede lovforslag, idet rigsadvokaten i stedet ved forelæggelse af sager for domstolene ville søge retspraksis ændret.

Herefter udsendtes Rigsadvokaten Informerer nr. 4/2009 af 20. marts 2009, hvori det bl.a. hedder:

”Ved brev af 6. januar 2009 anmodede rigsadvokaten om orientering om alle verserende sager om samlivsrelateret drab og drabsforsøg med henblik på udvælgelse af egnede sager, der kan anvendes som prøvesager for at søge at opnå en højere straf i sådanne sager.

Rigsadvokaturen har nu besluttet, at en påstand om højere straf skal gøres gældende i en konkret sag, der skal behandles som ankesag i Vestre Landsret den 4.- 7. maj 2009. I denne sag er tiltalte ved dom afsagt af Retten i Herning den 26. november 2008 dømt for drab på sin samlever samt for ildspåsættelse i forbindelse hermed. Straffen blev i byretten fastsat til fængsel i 11 år. Det er hensigten efter landsrettens dom at søge denne indbragt for Højesteret med henblik på Højesterets principielle stillingtagen til straffen for samlivsrelateret drab.

For at sikre, at anklagemyndigheden koordinerer sanktionspåstandene i sager om samlivsrelateret drab og drabsforsøg, skal samtlige sådanne sager indtil videre forelægges for rigsadvokaturen inden tiltalerejsning, ligesom domme i sådanne sager skal forelægges inden udløbet af ankefristen. Retningslinjer herom er fastsat nedenfor i afsnit 2.

...

I sager om samlivsrelateret drab og drabsforsøg skal udgangspunktet for anklagemyndighedens strafpåstand fremover være det samme som ved andre drab og drabsforsøg, dvs. fængsel i henholdsvis 12 og 6 år.

...

Det er Rigsadvokatens opfattelse, at der i sager om samlivsrelateret drab og drabsforsøg bør gælde de samme grunde som i andre sager om drab og drabsforsøg for at nedsætte eller forhøje straffene.

I den forbindelse bemærkes, at der er Rigsadvokatens opfattelse, at udmåling af straffene i sager om drab bør være mere nuanceret, end det hidtil har været tilfældet i praksis, hvor der normalt kun anvendes straffe på fængsel i 8, 10, 12 eller 14 år. Der bør således i højere grad anvendes strafpositioner på f.eks. fængsel i 11 og 13 år, hvis der foreligger formildende omstændigheder, men hvor der ikke efter hidtidig praksis er fuldt tilstrækkelige til at nedsætte eller forhøje straffen med fængsel i to år.

...”

Om forholdene i Norge er det supplerende oplyst, at det med en ny straffelov, der forventes at træde i kraft i 2012, bl.a. er tilsigtet, at straffen for ”ordinære” drab som udgangspunkt ikke sættes under 12 år, og at vold i nære relationer skal udløse skærpet straf. I Sverige gælder der fra 1. juli 2009 en ny lov, hvorefter straffen for mord skal bestemmes til fængsel i mindst 10

år og højst 18 år eller på livstid, og hvormed det bl.a. er tilsigtet, at det skal betragtes som en skærpende omstændighed, at en forbrydelse er rettet mod en nærstående.

Anbringender

Anklagemyndigheden har til støtte for påstanden om, at straffen i sager om samlivsrelateret drab som udgangspunkt bør være 12 års fængsel i stedet for 10 års fængsel, gjort gældende bl.a., at det ikke kan anses for rimeligt eller understøttet af reale grunde at fastholde en fast "rabat" i disse sager. Når der i sager om drab på ægtefælle eller samlever i hidtidig praksis fastsættes en lavere straf end i andre drabssager, uden at der i den konkrete sag foreligger særlige omstændigheder, har det baggrund i det særlige følelsesmæssige forhold og den følelsesmæssige belastning mellem gerningsmand og forurettede, jf. også præmisserne i Højesterets dom gengivet i UfR 2009 s. 433. I stedet kan en nedsættelse af straffen i samlivsforhold konkret finde sted under henvisning til straffelovens § 82, hvori der er opregnet omstændigheder, der ved straffens fastsættelse i almindelighed skal indgå som formildende omstændigheder, herunder at gerningen er udført i en oprørt sindstilstand, der er fremkaldt af forurettede eller andre ved et uretmæssigt angreb eller grov fornærmelse m.v., at gerningen er begået under indflydelse af stærk medfølelse eller sindsbevægelse, eller at der foreligger andre særlige oplysninger om gerningsmandens sindstilstand eller omstændighederne ved gerningen.

Den foreliggende praksis om straf i samlivsrelaterede drab ses endvidere ikke at være i overensstemmelse med de senere års skærper af straffene for vold, ligesom den øgede fokus på en indsats mod samlivsrelaterede personfarlige forbrydelser ikke harmonerer med den gældende strafudmålingspraksis i de drabssager, der afgøres inden for området.

De senere års diskussion om, hvorvidt der fortsat bør gælde et lavere udgangspunkt for straffen i sager om samlivsrelateret drab end i andre drabssager, har desuden ført til, at Rigsadvokaten i sin redegørelse fra oktober 2008 til Justitsministeriet har givet udtryk for, at retstilstanden bør ændres, hvilket justitsministeren var enig i og derfor ville fremsætte lovforslag om i folketingssamlingen 2008-09. Det var efter en henvendelse fra Højesterets præsident, hvori det anførtes, at anklagemyndigheden ikke havde søgt den gældende retspraksis anfægtet i sager for Højesteret, at et sådant lovforslag ikke blev fremsat.

Når retspraksis i relation til udgangspunktet for strafudmålingen i sager vedrørende samlivsrelaterede drab ved Højesterets domme i UfR 1993 s. 742 og UfR 1993 s. 847 blev ændret fra fængsel i 12 år til fængsel i 10 år, skete det bl.a. under hensyntagen til de af anklagemyndigheden tilvejebragte oplysninger om strafniveauet i drabssager i de øvrige nordiske lande, idet anklagemyndigheden på denne baggrund opfordrede til en vis nedsættelse af strafniveauet i sager om drab på ægtefælle eller samlever. Til brug for Rigsadvokatens redegørelse fra oktober 2008 om straffene i sager om samlivsrelateret vold, drab og drabsforsøg har Rigsadvokaturen igen tilvejebragt oplysninger om strafniveauet i bl.a. drabssager fra de øvrige nordiske lande, hvorefter praksis herfra ikke længere taler for et lavere udgangspunkt for straf i sager om samlivsrelateret drab.

Til støtte for påstanden om, at straffen for T grundet særligt skærpende omstændigheder konkret bør fastsættes til fængsel i 13 år, har anklagemyndigheden anført, at der i sager om drab kan være grundlag for en større nuancering af strafpositionerne end de hidtil typisk anvendte straffe i drabssager på 8, 10, 12 og 14 år. Springet på to år mellem de almindelige strafpositioner fører til, at det ikke kommer til udtryk ved strafudmålingen, at der foreligger skærpende omstændigheder, medmindre disse har en vis markant grovhed, som i sig selv taler for en yderligere straf på fængsel i to år. Dette ses tillige i sager, hvor der ud over drab skal udmåles en straf, der omfatter anden kriminalitet, og som isoleret set ville medføre en lavere straf end to års fængsel.

Det må i sagen anses for en skærpende omstændighed, at tiltalte anvendte såvel en boltpistol som ildspåsættelse ved drabet. Tiltalte er således ud over drabet blevet dømt for overtrædelse af straffelovens § 181, stk. 1. Henset til, at ildspåsættelsen er omfattet af § 181, stk. 1, hvor strafferammen er fængsel i indtil 6 år, og hvor et forhold af den i sagen foreliggende karakter efter retspraksis isoleret set ville medføre en fængselsstraf på minimum et år, er der grundlag for at forhøje straffen med fængsel i et år.

Endelig er det en skærpende omstændighed ved ildspåsættelsen, at den må anses for at være begået for at skjule drabet på A, ligesom drabsmetoden er udtryk for en særlig kynisme, idet A – der allerede var dødeligt såret efter skuddet med boltpistolen – fortsat var i live, da tiltalte satte ild til ejendommen.

T har gjort gældende bl.a., at straffen i sager om drab i samlivsforhold efter fast praksis udmåles til fængsel i 10 år, når der ikke foreligger ganske særlige omstændigheder, og at der ikke er anledning til at ændre denne retspraksis. Højesteret kunne til enhver tid have ændret denne praksis, og når det ikke er sket, skyldes det netop, at der fortsat er særlige hensyn, som gør sig gældende i samlivsforhold, således som det udtrykkeligt er udtalt af Højesteret i dommen af 20. november 2008.

Anklagemyndigheden lægger op til, at der ikke skal tages hensyn til, at drab i samlivsforhold typisk begås under indflydelse af en særlig følelsesmæssig belastning, selv om samlivsforholds karakter ikke har ændret sig. Der foreligger ikke behov for en sådan ændring ud fra generalpræventive hensyn eller af nogen anden grund. Forholdene i de andre nordiske lande er ikke sammenlignelige med forholdene i Danmark – hvert land har sin lovgivnings- og strafudmålingstradition.

Hvad der fra politisk side og i pressen på et overfladisk grundlag har været af røster for at afskaffe ”ægtefællerabatten” i drabssager, kan der ikke tages hensyn til. Heller ikke Rigsadvokatens redegørelse er en retskilde, men må ses som et anbringende til støtte for påstanden om skærpelse. Det er i øvrigt ikke rigtigt, hvad der anføres i redegørelsen om strafudmåling i voldssager, idet vold i samlivsforhold typisk udløser en mildere straf på grund af samlivsforholdet.

Straffen bør derfor fastsættes til fængsel i 10 år. Brandstiftelsesforholdet kan ikke udløse et tillæg på et år. Det er kun en biting i forbindelse med drabet, således at straffen for drabet efter almindelige regler om kumulation absorberer straf for brandstiftelsen. Der er heller ikke udvist en sådan særlig kynisk adfærd, som efter praksis kan begrunde en skærpelse i forhold til udgangspunktet på de 10 år.

Højesterets begrundelse og resultat

Efter straffeloven af 1930, hvorefter manddrab straffes med fængsel fra 5 år indtil på livstid, blev straffen for drab uden formildende omstændigheder i almindelighed fastsat til fængsel på livstid eller i 16 år. Fra 1950’erne skete der en betydelig reduktion i antallet af straffe på livstid og fængsel i mere end 12 år. I begyndelsen af 1990’erne var det almindelige niveau på 10-12 år. Som et led i denne udvikling udtalte Højesteret i 1993, at i sager om drab på ægtefælle

eller samlever er en straf af fængsel i 10 år udgangspunktet. For andre drab skete der efterfølgende ikke en tilsvarende udvikling – udgangspunktet er her i dag fængsel i 12 år.

At et drab har karakter af ægtefælle- eller samleverdrab, indebærer ikke i sig selv, at der foreligger formildende omstændigheder. Som anført i Højesterets dom af 20. november 2008 (UfR 2009 s. 433) er den særlige udgangsposition for drab i samlivsforhold begrundet i, at sådanne drab ”typisk er begået under indflydelse af en særlig følelsesmæssig belastning”. Anvendelse af udgangspositionen er derfor ikke begrundet, når en sådan særlig belastning ikke har spillet ind. Udgangspunktet er imidlertid blevet anvendt også i tilfælde, hvor der i den konkrete sag ikke har foreligget oplysninger om, hvorvidt drabet var begået under indflydelse af en særlig følelsesmæssig belastning.

Det forhold, at et parforhold bringes til ophør mod den ene parts ønske, opfattes i dag som en almindelig livsforeteelse. Synet på ægtefælle- og samleverdrab har udviklet sig i overensstemmelse hermed.

På denne baggrund – og under hensyn til de senere års skærper af straffen for vold også i samlivsforhold og sammenhængen mellem straffen for grov vold og for drab – finder Højesteret, at en straf af fængsel i 12 år bør være udgangspunktet også i sager om drab på ægtefælle eller samlever. Det beror herefter på en konkret bedømmelse efter straffelovens §§ 80-82, om dette udgangspunkt kan fraviges i formildende retning under hensyn til en særlig følelsesmæssig belastning.

Det bemærkes, at det er Højesterets opgave at sikre, at strafniveauet tilpasses samfundsforholdene ved angivelse af retningslinjer for udmålingen inden for lovens strafferamme, og at den angivne justering af udgangspunktet for strafudmålingen også med virkning for allerede begåede forhold ikke giver anledning til retssikkerhedsmæssige betænkeligheder ud fra principperne i straffelovens § 3 og i den europæiske menneskerettighedskonventions artikel 7.

Ved udmålingen af straffen for ægtefælle- og samleverdrab skal der – som ved andre drab – med et udgangspunkt på 12 år ganske meget til for, at straffen kan nedsættes eller forhøjes med 2 år til henholdsvis 10 år og 14 år. Der bør derfor efter en konkret bedømmelse også kunne ske nedsættelse eller forhøjelse til henholdsvis 11 år eller 13 år, når der foreligger ikke

uvæsentlige formildende eller skærpende omstændigheder, som kan begrunde en sådan mellemposition.

I den foreliggende sag er T fundet skyldig i i november 2007 at have dræbt A, som han havde kendt i fire år og levet sammen med siden 2006. Der er ikke grundlag for at antage, at drabet er begået under indflydelse af en sådan særlig følelsesmæssig belastning, som kan begrunde en lempelse af straffen i forhold til udgangspunktet på fængsel i 12 år. Der er heller ikke i øvrigt oplyst omstændigheder, som kan begrunde en lempelse.

Fem dommere – Poul Sørensen, Peter Blok, Asbjørn Jensen, Niels Grubbe og Jens Peter Christensen – udtaler herefter:

Af de grunde, der er anført af landsrettens flertal, finder vi ikke fuldt tilstrækkeligt grundlag for at forhøje straffen til fængsel i 13 år. Vi stemmer derfor for at stadfæste landsrettens dom.

Fire dommere – Børge Dahl, Poul Søgaard, Jon Stokholm og Henrik Waaben – udtaler:

Det må efter landsrettens bevisbedømmelse lægges til grund, at T skød A på klods hold og derved tilføjede hende en dødelig hjernelæsion for nogle timer senere, mens hun stadig var i live, at dræbe hende ved at sætte ild til ejendommen. Vi finder, at T herved har handlet med et sådant fast forsæt og udvist en sådan kynisme, at dette i forening med domfældelsen for brandstiftelse i forhold 2 medførere, at straffen bør forhøjes med et år til fængsel i 13 år. Vi stemmer derfor for at stadfæste landsrettens dom med denne ændring.

Afgørelsen træffes efter stemmeflertallet, og Højesteret stadfæster derfor landsrettens dom.

Tiltalte har fortsat været fængslet under anken.

Thi kendes for ret:

Landsrettens dom stadfæstes.

Statskassen skal betale sagens omkostninger for Højesteret.